

Zlatko Jelisavac

SLOMLJENA INTENCIONALNOST

(Dragan Prole: *Sedam smrtnih grehova – ogled iz uporedne fenomenologije*,
Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 2022)

U svojoj poslednjoj (uporedno)fenomenološkoj studiji *Sedam smrtnih grehova* filozof Dragan Prole nam još jedanput ukazuje na to koliko je fenomenološki „metod” plodan ali i efikasan u analizi zadate teme – ovaj put u vidu sedam ljudskih grehova koji su, kroz istoriju, bili predmet raznoraznih studija: religijskih, umetničkih, filozofskih, socioloških, psiholoških, istorijskih itd. Prole koristi gotovo sve ove domene nabrojanih studija (komparativno), ali ipak filozofsko-fenomenološka analiza se nalazi kako u pozadini tako i kao vodilja celog filozofovog projekta. Sigurno bi se i autor složio sa konstatacijom da se u *Sedam smrtnih grehova* više radi o fenomenološkom iskustvu nego o metodi, ali ono što ovu knjigu čini fenomenološko-metodskom jeste upravo iskustvo analize koja (komparativno) opisuje fenomene smrtnih grehova, ali ih istovremeno produbljuje ontološkim uvidima o korenu i smislu samih grehova. No, Prole se u svom delu ne bavi moralističkim dilemama niti on nudi neki superioran način – kako se izboriti ili pobediti svoje najgore grehe/neprijatelje, njegova intencija, pre svega, ide u pravcu rasvetljavanja problematike u smislu sagledavanja aspekata koji do sada nisu dovoljni isticani kada je tema smrtne grešnosti u pitanju i zbog toga i njegova uporedno-fenomenološka analiza i te kako ima i gnoseološke zaključke. Obilje izvora i podataka, koje Prole koristi u svom delu, pretapaju se u jedinstveno ali i raznoliko fenomenološko iskustvo gde je naš filozof pouzdan vodič kroz „gustu šumu” uporednih analiza, ali Prole ne nastoji da nas fascinira svojim znanjem već pre svega on teži odgovoru na pitanje: da li i kako intencionalnost prihvata i razumeva suštinu smrtnih grehova? Ako je intencionalnost, u huserlovskom određenju, naša usmerenost i upućenost „ka stvarima” onda i naše bavljenje ili samopropitivanje grešnosti jeste usmereno prema razlozima njihove fundamentalnosti koja proizilazi iz naše ograničene (smrtne) egzistencije ali i fatalne smrtnosti ili paroksizma osnovnih sedam grehova.

Da bismo razumeli smisao grešnosti u smrtnim grehovima, moramo ispratiti njihovu povesnost ali i genealogiju, jer bez shvatanja ovih vremenosnih sedimenata ili slojeva, koji nam pokazuju različita iskustva kroz vremenske epohe, teško ćemo dopreti do današnjeg značenja i tumačenja smrtnih grehova. Prole kombinuje iskustva antičke Grčke, Rimskog carstva, hrišćanskog asketizma kao i savremena shvatanja grešnosti pokušavajući da dopre do zajedničke osnove koja nije bazirana samo na moralnim dilemama proisteklim iz istorije etike već, pre svega, traga za mogućnošću uspostavljanja veze sa svetskošću greha ili pak onoga što bi se u hrišćanstvu, a kasnije u filozofskom egzisten-

cijalizmu, nazvalo skrivljenom egzistencijom. Problem grešnosti leži u uspostavljenosti veze sa svetom, to jest u stepenu mogućnosti njegovog doživljavanja i razumevanja, tako da je i povesno iskustvo grešnosti određeno odnosom prema ovoj fundamentalnoj vezi ili pak onim što bi M. Hajdeger nazvao bivstvovanjem-u-svetu. Ako smo mi uvek usmereni na svet, što je smisao i osnova samog intencionalnog odnosa, šta se zbiva kada je ova intencionalnost slomljena i kada je naša vezanost za svet narušena – što je postala odlika savremenog čoveka. Možda je upravo ovaj proces odvajanja od sveta i uzrok za stvaranje smrtnih grehova koji, svaki na svoj način, ukazuju kako smo postali „transcendentni” što je za Ničea, na primer, problematika koja se začela još kod Sokratove moralizacije sveta. Svakako bi se moglo u alijenaciji ili stranstvovanju od sveta izvesti jedna genealogija ljudske grešnosti koja je danas kulminirala u greh svih grehova – slomljenu intencionalnost. Mi kao da više nismo u dodiru „sa stvarima” i ova frustracija nastala usled odvojenosti od sveta uzrok je i fundamentalnom nerazumevanju našeg tu-postojanja (Dasein).

Slomljena intencionalnost jeste fenomenološko-filozofska „dijagnoza” savremenog čoveka, a ujedno je i uzrok mnogih psiholoških poremećaja koji se svode na zajednički imenilac – nemogućnost uspostavljanja pravog odnosa sa svetom ili onim što je objektivno spolja. Intencionalnost je i moć objektivacije ili stvaranja objektivne slike sveta u svesti i, ukoliko ona nije realna, gubi se ili iskrivljuje veza sa stvarnošću, a u samoj svesti ono što je mišljeno postaje izvor psihičkih kriza i deformacija. Iskrivljena slika stvarnosti ili pak potpuno povlačenje u sopstvenu stvarnost dovodi nas do nemoguće situacije gde gubimo vezu sa svetom ili sa samim sobom. Povesno iskustvo bavljenja osnovnim ili smrtnim grehovima može nas navesti na pravi put kako bismo ponovo „ispravili” slomljenu intencionalnost jer tako možemo ponovo zadobiti svoju pravu egzistenciju koja se izgubila u našoj nemogućnosti da proniknemo u smisao grešnosti jer nas savremeni uslovi življenja stalno odvrćaju od pravih egzistencijalnih pitanja. Dragan Prole je u svom delu *Sedam smrtnih grehova* ponudio mogućnost i način kako da, iz iskustva grešnosti, izvučemo prave pouke i pokušamo da ponovo zadobijemo svet pomoću intencionalnosti koja predstavlja pravu vezu sa realnošću, to jest upućuje nas na nju. Naši smrtni grehovi nisu nešto prevaziđeno savremenim uslovima života, naprotiv, kao da su grehovi lenjosti, gordosti, seksualne razvratnosti itd. zadobili drugačije forme uslovljene našim različitim egzistencijalnim dimenzijama. Zadobijanje realnog sveta desiće se ukoliko uspostavimo prave intersubjektivne veze među sobom, to jest uzrok naše iskrivljene objektivacije stvarnosti se krije u međuljudskim odnosima koji su narušeni kao i naša slika sveta. U stvari, ovi procesi međusobne ili intersubjektivne korelacije su povezani našom svetskošću ili otvorenošću ka svetlu, a da bismo povezali ove dve životne instance moramo se izboriti sa svojih „sedam đavola” (Niče). Dragan Prole je u *Sedam smrtnih grehova* ukazao na to koliko je fenomenološka metoda važna u pronicanju naše „grešne egzistencije” jer ona ne nudi samo deskripciju grehova već i mogućnost da oni budu prevaziđeni i realizovani kako u stvarnom svetlu tako i u nama. Najnovija knjiga našeg filo-

zofa možda vam neće ponuditi konačan odgovor niti je to bila namera autora, ali će vas svakako isprovocirati da lično iskustvo implementirate u prevazilaženju sopstvenih životnih grehova. Nema fenomenologije bez tog ličnog iskustva, kao što nema ni ontologije bez ontičke ostvarenosti i verujem da ćete knjigu Dragana Proleta doživeti upravo u skladnoj srazmeri ove dvostrukosti.